

**ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЭЦ, БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ГИШҮҮДИЙГ ТОМИЛОХ ТУХАЙ ГАДААДЫН
ЗАРИМ ОРНЫ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ**

*Р.Хатанбаатар, Г.Алтан-Оч(PhD), Б.Ариунжаргал,
Г.Билгээ, И.Жаргалзаяабямба, Д.Жигваагүнсэл,
Ө.Мөнхтунгалаг, Р.Нургүл, Ч.Онончимэг,
Д.Халиун, А.Пагма, Г.Чулуун, Ц.Элбэгзаяа*

Судалгаанд дэлхийн 40 орныг хамруулж, Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг тодорхойлох, Засгийн газрын гишүүдийг томилох харилцааг хэрхэн зохицуулдаг талаар судалсан болно.

Хүснэгт 1

Засгийн газрын гишүүнийг тодорхойлох субъект	Улсын тоо	Улс орнууд
Парламент	7	Албани, Канад, Латви, Македон, Сингапур, Словен, Хорват
Ерөнхийлөгч	21	АНУ, Герман, Доминикан, Индонез, Ирланд, Исланд, Итали, Кыргызстан, Литва, Молдав, ОХУ, Польш, Словак, Өмнөд Солонгос, Тайвань, Унгар, Финлянд, Франц, Чех, Чили, Эстони
Хаан	5	Бельги, Дани, Голланд, Их Британи, Норвеги,
Ерөнхий сайд	7	Бангладеш, Болгар, Босни Герцеговин, Израйл, Турк, Швед, Япон

**Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг тодорхойлох
тухай зарим орны эрх зүйн зохицуулалт**

Хүснэгт 2

№	Улс орнууд	Эрх зүйн зохицуулалт
1	Албани	<u>Үндсэн хууль:</u> 3.96.1 Сайд нарын зөвлөлийн бүтцийг Ассамблей батална. Ерөнхийлөгч нь Засгийн газрыг бүрдүүлэх эрхийг Ассамблейд олонхын суудал авсан намд олгодог. Харин нийт гишүүдийн ердийн олонхын дэмжсэнээр Сайд нарын танхимын бүрэлдэхүүнийг батална.
2	АНУ	<u>Үндсэн хууль:</u> 2.2.(2) Ерөнхийлөгч нь Сенатын зөвшөөрөл, зөвлөмжөөр Сенатчдын гуравны хоёр нь сайшаан дэмжсэн нөхцөлд томилох эрхтэй.
3	Бангладеш	<u>Үндсэн хууль:</u> 56. Бангладешийн Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдыг, сайдыг, төрийн нарийн бичгийн даргыг, орлогч сайдыг томилно. Томилогдох сайд нарын нийт бүрэлдэхүүний 9/10 -с багагүй хэсэг парламентын гишүүдээс бүрдэнэ.
4	Бельги	<u>Үндсэн хууль:</u> 96. Хаан [өөрийнхөө] сайд нарыг томилно, хална. Төлөөлөгчдийн танхим Засгийн газарт итгэхгүй байгаагаа зохих журмаар илэрхийлсэн тохиолдолд Холбооны засгийн газар Хаанд огцрох тухай хүсэлт тавина. Төлөөлөгчдийн танхим Ерөнхий сайдаар томилуулах хүнийг хаанд санал болгоно. 101, 104. Сайд нар Төлөөлөгчдийн танхимын өмнө ажлаа хариуцна. Төрийн нарийн бичгийн дарга нарыг хаан томилно.

5	Болгар	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 99. Улсын Ерөнхийлөгч нь Парламент дахь улс төрийн намын бүлгүүдтэй зөвлөлдсөний дараа, хамгийн олон суудал бүхий улстөрийн намаас Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчид кабинетаа бүрдүүлэхийг даалгана.</p> <p>(2) Ерөнхий сайдад нэр дэвшигч нь 7 хоногийн дотор кабинетын бүрэлдэхүүнээ тодорхойлж чадаагүй тохиолдолд Улсын Ерөнхийлөгчөөс дараагийн хүнд дээрх үүргийг даалгана. Ерөнхий сайдад нэр дэвших хүнийг энэ удаад парламентад авсан суудлынхаа тоогоор 2 дугаарт жагсаж байгаа улстөрийн намын бүлэг санал болгоно.</p> <p>(3) Хэрэв энэ удаад мөн өмнөхийн адил нөхцөл байдал үүсч асуудал саатвал Ерөнхийлөгч дараа дараагийн намын бүлгээс санал болгосон нэр дэвшигчид дээрх асуудлыг даалгана.</p> <p>(4) Зөвшилцлийн болон өмнөтгөл шатны ажилбарууд амжилттай болсон бол Улсын Ерөнхийлөгчөөс Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийг томилуулахаар Ардын хуралд санал оруулна.</p> <p>(5) [Эдгээрийн дараа ...] Засгийн газар байгуулагдаж чадаагүй тохиолдолд Ерөнхийлөгч парламентыг тарааж Түр засгийн газрыг томилон шинэ сонгууль зарлан, сонгуулийн товыг тогтооно.</p>
6	Босни Герцеговин	<p><u>Үндсэн хууль:</u> Сайд нарын зөвлөлийн дарга нь сайд нарыг томилно. Парламентын ассамблей итгэл үзүүлээгүй тохиолдолд Сайд нарын зөвлөл огцорно.</p>
7	Герман	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 64(1) Холбооны канцлерийн санал болгосноор Холбооны сайдыг Холбооны ерөнхийлөгч томилж, чөлөөлнө.</p>
8	Дани	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 14. Хаан Ерөнхий сайд, сайд нарыг томилж, огцруулна. Хэдэн сайдтай байх, тэд ямар үүрэгтэй байхыг Хаан шийднэ. (ҮХ-ийн 14.)</p>
9	Голланд	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 43. Хаан Ерөнхий сайд, сайд нарыг томилж, огцруулна.</p>
10	Доминикан	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 128.2.а. Ерөнхийлөгч сайд нарыг томилж, огцруулна.</p>
11	Израил	<p><u>Үндсэн хууль:</u> Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор Кнессет Ерөнхий сайдын 4 жилийн хугацаагаар томилно. Кнессетээс зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр сайд нарыг Ерөнхий сайд томилно.</p>
12	Индонез	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 17. Төрийн сайдыг Ерөнхийлөгч томилж чөлөөлнө.</p>
13	Ирланд	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 28.1 Засгийн газар нь 7-15 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Үндсэн хуульд заасны дагуу Ерөнхийлөгч томилно.</p>
14	Исланд	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 15 . Ерөнхийлөгч сайдуудыг томилж чөлөөлөх бөгөөд хэдэн сайдтай байхыг, мөн тэдний албан үүргийг тодорхойлно.</p>
15	Итали	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 92. Засгийн газар нь Зөвлөлийн Ерөнхийлөгч болон сайдуудаас бүрддэг бөгөөд үүнийг Сайд нарын Зөвлөл гэж нэрлэдэг. Итали улсын Ерөнхийлөгч Сайд нарын Зөвлөлийн Ерөнхийлөгчийг томилох ба Зөвлөлийн Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор сайдуудыг томилно.</p>
16	Их Британи	<p><u>Үндсэн хууль:</u> Ерөнхий сайдын санал болгосноор Хатан хаан Засгийн газрыг бүрдүүлж сайд нарыг томилно. Засгийн газар Хатан хааны нэрийн өмнөөс ажилдаг байна. www.gov.uk</p>

17	Канад	<u>Үндсэн хууль:</u> Ерөнхий сайдын сонгон авсан кабинетын гишүүдийг Парламент хэлэлцэж батална. www.parl.ca
18	Кыргызстан	<u>Үндсэн хууль:</u> 84. Жогорку Кенешт талаас илүү суудал авсан бүлэг, эсвэл эвслийн бүлэг нь анхны хуралдаанаас хойш 15 хоногийн дотор Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлнэ. Ерөнхий сайдад нэр дэвшигч Засгийн газрын хөтөлбөр, бүтэц, бүрэлдэхүүнийг Жогорку Кенешт санал болгоно. Жогорку Кенеш нь Засгийн газрын хөтөлбөр, бүтэц, бүрэлдэхүүнийг дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгч 3 хоногийн дотор Ерөнхий сайд болон бусад сайд нарыг томилно.
19	Латви	<u>Үндсэн хууль:</u> 55. Сайд нарын танхим нь Ерөнхий сайд ба түүний урьсан сайд нараас бүрдэнэ. 56. БНУ-ын Ерөнхийлөгчөөс үүрэг авсан этгээд Сайд нарын танхимыг бүрдүүлнэ. 59. Сейм итгэл үзүүлсэнээр Ерөнхий сайд ба сайд нар бүрэн эрхээ хэрэгжүүлж эхэлнэ. Ерөнхий сайд ба сайд нар үйл ажиллагаагаа Сеймын өмнө хариуцна.
20	Литва	<u>Үндсэн хууль:</u> 92. Сеймийн дэмжсэн нэр дэвшигчийг БНУ-ын Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдаар томилно. Сайд нарыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Ерөнхийлөгч томилж, чөлөөлнө. Ерөнхий сайд томилогдосноос хойш 14 хоногийн дотор өөрийн бүрдүүлж, Ерөнхийлөгчийн томилсон Засгийн газраа Сеймд танилцуулж, Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрөө танилцуулна.
21	Македон	<u>Үндсэн хууль:</u> 90. Улсын Хурал бүрдсэнээс хойш 10 хоногийн дотор Ерөнхийлөгч Улсын Хуралд олонхыг бүрдүүлж чадсан нам, эсвэл намуудын эвслээс дэвшүүлсэн нэр дэвшигчид Засгийн газрыг бүрдүүлэх мандат олгоно. Мандат авсан этгээд авсанаасаа хойш 20 хоногийн дотор Улсын Хуралд Засгийн газрын мөрийн хөтөлбөрийг өргөн барьж, бүрэлдэхүүнээ санал болгоно. Мөрийн хөтөлбөр болон саналын үндсэн дээр Улсын Хурал Засгийн газрыг нийт гишүүдийнхээ олонхын саналаар сонгоно.
22	Молдав	<u>Үндсэн хууль:</u> 98(2), (3), (4) Ерөнхий сайдын томилогдсоноос хойш 15 хоногийн дотор Парламент нь Засгийн газрын бүрэлдэхүүн, түүний үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэлэлцэж сонгогдсон нийт гишүүдийнхээ олонхын саналаар дэмжсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгч нь Засгийн газрыг томилно.
23	Норвеги	<u>Үндсэн хууль:</u> 12. Эзэн хаан өөрөө Төрийн зөвлөлийг сонгох ба Төрийн зөвлөл нь Ерөнхий сайд болон бусад долоон гишүүнээс бүрдэнэ.
24	ОХУ	<u>Үндсэн хууль:</u> 111.1, Ерөнхий сайдыг Төрийн Думын зөвшөөрснөөр Ерөнхийлөгч томилно. 112.1, 112.2. Ерөнхий сайд нь томилогдсон өдрөөсөө хойш 7 хоногоос хэтрэхгүй Шадар сайд нар, холбооны сайд нарын албан тушаалд нэр дэвшигчдыг Ерөнхийлөгчид санал болгоно.

25	Польш	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 154.1. Бүгд Найрамдах Улсын Ерөнхийлөгч Сайд нарын Зөвлөлийн даргын нэрийг дэвшүүлж, нэр дэвшигч Сайд нарын Зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг санал болгоно. Сеймийн анхны хуралдаан болсон өдөр, эсхүл өмнөх Сайд нарын Зөвлөл огцорсон өдрөөс хойш 14 хоногт багтан Ерөнхийлөгч Сайд нарын Зөвлөлийн дарга болон гишүүдийг томилно.</p> <p>154.2. Сайд нарын Зөвлөлийн дарга нь томилогдсоноосоо хойш 14 хоногт багтан Сайд нарын Зөвлөлийн үйл ажиллагааны хөтөлбөрөө Сеймд өргөн барьж, итгэл үзүүлэхийг хүснэ. Сейм итгэл үзүүлэх эсэх шийдвэрээ хуулиар тогтоогдсон депутатуудын тооны талаас багагүй нь ирсэн тохиолдолд абсолют олонхын саналаар гаргана.</p>
26	Сингапур	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 25. Ерөнхийлөгч Парламентын гишүүдийн олонхын итгэлийг хүлээх чадвартай гэж үзсэн Парламентын гишүүнийг Ерөнхий сайдаар томилох бөгөөд Ерөнхий сайдын зөвлөснөөр Парламентын гишүүд дундаас сайд нарыг томилно.</p> <p>26.2A. Ерөнхий сайдаас бусад сайд нар дараах нөхцөлд огцруулна: Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдын зөвлөсний дагуу сайдыг тухайн албан тушаалаас нь албан ёсоор огцруулах тухай шийдвэр гаргасан.</p>
27	Словак	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 110. Засгийн газрын даргыг Ерөнхийлөгч томилж, чөлөөлнө.</p> <p>111. Засгийн газрын даргын санал болгосноор Ерөнхийлөгч Засгийн газрын гишүүдийг томилж, чөлөөлөх ба тэдэнд яамдыг удирдах бүрэн эрх олгоно.</p>
28	Словен	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 112. Сайд нарыг Засгийн газрын даргын санал болгосноор Үндэсний Ассамблейн шийдвэрээр томилж, чөлөөлнө. Томилгоо явагдахаас өмнө сайдад нэр дэвшигчид нь Үндэсний Ассамблейн эрх бүхий комиссоос явуулах асуулгад оролцоно.</p>
29	Солонгос (Өмнөд)	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 66.4-т "Гүйцэтгэх эрх мэдэл нь Ерөнхийлөгчөөр удирдуулсан Засгийн газарт байна" гэж заасан байдаг. Өөрөөр хэлбэл, Гүйцэтгэх засаглалын удирдан зохион байгуулах хамгийн дээд эрх мэдэл нь Ерөнхийлөгчид байдаг.</p> <p>2.3.94. Сайд нарыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Ерөнхийлөгч томилно.</p>
30	Тайвань	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 56. Засгийн газрын бүтэц бүрэлдэхүүнийг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Улсын Ерөнхийлөгч томилно.</p>
31	Турк	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 109. Сайд нарын Зөвлөл нь Ерөнхий сайд болон сайд нараас бүрдэнэ. Ерөнхий сайд нь сайд нарыг Үндэсний Их хурлын гишүүд дундаас, эсхүл Үндэсний Их хурлын гишүүнд тавигдах шаардлагыг хангасан этгээдийн томилох бөгөөд шаардлагатай гэж үзсэн тохиолдолд Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдын санал болгосны дагуу үүрэгт ажлаас нь чөлөөлж болно.</p>
32	Унгар	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 33. Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор Улсын хурал нийт гишүүдийнхээ олонхын саналаар Ерөнхий сайдыг сонгоно. Улсын хурал ерөнхий сайдыг томилох, Засгийн газрын хөтөлбөрийг батлах шийдвэрийг нэгэн зэрэг гаргана.</p> <p>Ерөнхий сайдын санал болгосноор сайд нарыг Бүгд Найрамдах Улсын Ерөнхийлөгч томилж, чөлөөлнө.</p>

33	Финлянд	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 61. Ерөнхийлөгчийн санал болгосноор Ерөнхий сайдыг Парламентаас сонгох бөгөөд бусад сайдуудыг Ерөнхий сайдын санал болгосноор Ерөнхийлөгч томилно. Ерөнхий сайдыг сонгохоос өмнө парламентад төлөөлөл бүхий бүлгүүд Засгийн газрын бүрэлдэхүүн, улс төрийн хөтөлбөрийг хэлэлцэж, Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийг Парламентад танилцуулна.</p>
34	Франц	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 8. Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдын санал оруулснаар Засгийн газрын бусад гишүүнийг томилох ба бүрэн эрхийг нь дуусгавар болгоно.</p>
35	Хорват	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 98. Ерөнхийлөгч нь парламентад авсан суудлын тоонд үндэслэн парламентын гишүүдийн олонхын итгэлийг хүлээсэн этгээдийг Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлнэ. 110. Ерөнхий сайдад нэр дэвшигч нь эрх олгогдсоноос хойш 30 хоногийн дотор танхимаа бүрдүүлж, мөрийн хөтөлбөрөө Парламентад танилцуулж итгэл үзүүлэх хүсэлт тавьж шийдүүлнэ. Парламентын гишүүдийн олонх Ерөнхий сайд болон Засгийн газарт итгэл үзүүлэхийг дэмжвэл Ерөнхийлөгч шийдвэр гаргаж, Ерөнхий сайдыг томилж, Ерөнхий сайд болон гишүүд нь Парламентад тангараг өргөнө. 111. Засгийн газрыг байгуулах эрх олгогдсоноос хойш 30 хоногийн дотор Засгийн газрыг бүрдүүлж чадаагүй, эсхүл Парламентаас Засгийн газарт итгэл үзүүлэх боломжгүй гэж үзвэл Ерөнхийлөгч хугацааг 30 хүртэлх хоногоор сунгаж болно. Энэ хугацаанд бүрдүүлж чадаагүй бол Засгийн газрыг байгуулах эрхийг өөр этгээдэд шилжүүлнэ. 112, 110, 111-р зүйлд зааснаар Засгийн газар байгуулагдаж чадаагүй нөхцөлд Ерөнхийлөгч нам бус түр Засгийн газрыг өөрөө байгуулж, Парламентын сонгуулийг хугацаанаас өмнө зарлана.</p>
36	Чех	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 68. Ерөнхийлөгч Засгийн газрын даргыг томилох ба түүний санал болгосноор Засгийн газрын бусад гишүүдийг томилно. Засгийн газар томилогдсоноос хойш 30 хоногийн дотор Депутатуудын танхимд өөрт нь итгэл үзүүлэх хүсэлтээ тавина.</p>
37	Чили	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 32. Ерөнхийлөгч нь Төрийн сайдууд, орлогчид, захирагчид, засаг дарга нарыг томилж, чөлөөлнө.</p>
38	Швед	<p><u>The Instrument of Government Act:</u> 6.1-6.4. Риксдагийн гишүүдийн талаас илүү хувь дэмжвэл Ерөнхий сайдыг томилж, Ерөнхий сайд бүтэц бүрэлдэхүүнээ Риксдагт өргөн мэдүүлнэ. Ерөнхий сайд бусад сайдуудаа томилно.</p>
39	Эстони	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 89. Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийг товлж, түүнд Засгийн газрыг бүрдүүлэх үүрэг өгнө. Үүрэг авсан нэр дэвшигч 14 хоногийн дотор Рийгикогууд бүрдүүлэх гэж буй Засгийн газрынхаа талаар илтгэнэ. Илтгэлийн дараа хэлэлцүүлэггүйгээр илээр санал хурааж нэр дэвшигчид Засгийн газрыг бүрдүүлэх бүрэн эрх олгоно. Бүрэн эрх авсан нэр дэвшигч 7 хоногийн дотор Ерөнхийлөгчид Засгийн газрын бүрэлдэхүүнээ өргөн барина. Ерөнхийлөгч 3 хоногийн дотор Засгийн газрыг томилно.</p>
40	Япон	<p><u>Үндсэн хууль:</u> 67. Парламент тогтоол гарган гишүүд дотроосоо Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлнэ. Нэр дэвшүүлэх асуудлаар Парламентын хоёр танхим санал нэгдэж чадахгүй бол Төлөөлөгчдийн танхимын шийдвэр Парламентын шийдвэрт тооцогдоно. 68. Ерөнхий сайд Сайд нарыг томилох бөгөөд Сайд нарын олонх нь Парламентын гишүүд байх ёстой.</p>